

NORGES VASSDRAGS- OG ENERGIDIREKTORAT
(NVE) REGION VEST
Naustdalsvegen 1B
6800 FØRDE

Kulturminnefagleg fråsegn til høyring av melding om riving av dam Trollkjelen, Vaksdal kommune, Vestland

NVE har motteke melding frå Småkraft AS om førehandsvurdering av konsesjonsplikt for riving av dam Trollkjelen i Vaksdal, og har bede Vestland fylkeskommune om å vurdere om kjende allmenne interesser kan verte påverka, og i tillegg om å vurdere tiltaket opp mot sine sektorlover. Seksjon for kulturarv i Vestland fylkeskommune har vurdert saka som regionalt kulturminnemynde.

Dam Trollkjelen er ein murdam som ligg sentralt i tettstaden Vaksdal i Vaksdal kommune. Dammen var i utgangspunktet eit inntaksmagasin for vasskraft til Vaksdal Mølle, opphavleg ved direkte-drift, seinare ved elektrisk kraft. Etter at kraftverket vart opprusta med dam Sedalen og røyrgate derfrå til kraftstasjonen, har dam Trollkjelen vore overflødig. Småkraft AS har med heimel i Lov om vassdrag og grunnvann, kap. 7, §41 søkt om å få fjerne dam Trollkjelen.

Kulturminnefagleg vurdering

Gerd Meyer var ein av dei største kornimportørane i Bergen på 1800-talet. Han grunnla Vaksdal Mølle etter å ha sikra seg vassrettane i Vaksdalsvassdraget i 1866. I 1871 vart den første mølla på Vaksdal Mølle sett i drift. Etter brannar i 1890 og 1899 vart industrianlegget vidare påbygd, og ved starten av 1900-talet var Vaksdal Mølle det største møllebruket i Skandinavia. Mølla vert kulturhistorisk rekna som ei av dei viktigaste møllene i Noreg. Den er framleis i bruk, sjølv om vassrettane vart seld til Norsk Grønnkraft i 2004.

Vestland fylkeskommune sin vurdering er at Vaksdal Mølle (Askeladden-ID 230658) er av nasjonal interesse som kulturminne og -miljø. Inntaksmagasinet til mølla må sjåast som ein del av kulturmiljøet knytt til Vaksdal Mølle, og som ein viktig føresetnad for industrianlegget som vart bygd. Dammen er dermed òg viktig i høve til utviklinga av tettstaden Vaksdal. Vi vurderer at dammen har høg kulturminneverdi i seg sjølv, og at riving av den også vil redusere kunnskaps- og opplevingsverdiene til Vaksdal Mølle.

I kommuneplanen sin arealdel ligg industrianlegget Vaksdal Mølle i omsynssone bevaring av kultur-miljø (SOSI-kode H570), med følgjande retningslinjer:

«Område merkt med H570 er område med særskilt verdi som kulturminne eller kulturmiljø. I desse områda skal kulturminna, kulturmiljøet og kulturlandskapet sikrast og takast vare på. Nye tiltak skal ivareta omsynet til kulturminneverdiane. Det skal ikkje etablerast tiltak som kan øydelegge eller redusere kulturminneverdiane, eller som kan redusere kunnskaps-, opplevings- og formidlings-verdien knytt til kulturminnet, kulturmiljøet eller kulturlandskapet og miljøet omkring. Søkadar om tiltak skal dokumentere at omsynet til kulturminneverdiane er teken i vare. Saker som gjeld tiltak knytt til omsynssona skal leggjast fram for regionalt kulturminnemynde for vurdering av kulturminneinteresser. Detaljar kring den einskilde sone finnast i kulturminneplan for Vaksdal 2015 - 2018, referanse til kvart einskild område finst i planomtalen.»

Vestland fylkeskommune vurderer at omsynet til kulturminneverdiane ikkje vert tilstrekkeleg ivareteken slik saken ligg føre, og rår til at det vert utført ei meir grundig utgreiing og vurdering, både kva gjeld kulturminne, kulturmiljø og kulturminneverdiar, og kva gjeld mogelege sikringstiltak som ikkje inneber riving av dammen. Vi rår òg til at dam Trollkjelen her vert vurdert inn i ein kontekst med heile anlegget; Vaksdal Mølle og krafttilførsla til denne.

Konklusjon

På bakgrunn av den informasjonen som vi har fått tilsendt i saka per i dag, rår Vestland fylkeskommune i frå at det vert gjeve løyve til riving av dammen. Då kulturmiljøet knytt til Vaksdal Mølle har høg regional verdi og er av nasjonal interesse, vil fylkeskommunen vurdere om anlegget eventuelt bør fredast med heimel i kulturminnelova om integriteten til anlegget vert truga.

Vi finn det positivt at NVE ønskjer å koordinere ei eventuell synfaring av området med Fylkesmannen, og deltek gjerne på denne.

Med helsing

Solve Dag Sundbø
Seksjonssjef

Bjørnar Tjøflot
rådgjevar

Brevet er elektronisk godkjent og har difor inga handskriven underskrift

Kopi til:

VAKSDAL KOMMUNE

Konsul Jebsensgata 16

FYLKESMANNEN I
VESTLAND

Njøsavegen 2